

RECENZJE

DOI 10.15290/sw.2016.16.31

***Gdzie bije źródło... Pieśni ludowe pogranicza Polski i Białorusi*, red. F. Czyżewski, A. Dudek-Szumigaj, M. Żygalova, Lublin–Wisznice 2015**

Publikacja *Gdzie bije źródło... Pieśni ludowe pogranicza Polski i Białorusi* stanowi pokłosie międzynarodowego projektu badawczego *Kultura pogranicza – mostem integracji społeczności lokalnych w Euroregionie Bug*, realizowanego przez UMCS w Lublinie i Uniwersytet im. Aleksandra Puszkina w Brześciu. Partnerami wiodącymi były: Gminny Ośrodek Kultury i Oświaty w Wisznicach i Oddział Kultury Rejonu Brzeskiego. Projekt otrzymał wsparcie Unii Europejskiej w ramach Projektu współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2007–2013.

We Wstępie Redakcja zwięźle określiła tematykę. Część pierwsza publikacji zawiera 15 artykułów koncentrujących się wokół następujących zagadnień: historia rozwoju kultury muzycznej pogranicza Polski i Białorusi, specyfika gatunkowa i tematyczna folkloru pogranicza, aspekt dialektalny i etnolingwistyczny pieśni, wykorzystanie pieśni w pedagogice ludowej. Drugą część stanowi śpiewnik zawierający teksty i nuty ponad 80 pieśni zarejestrowanych podczas badań terenowych. Śpiewnik odzwierciedla sytuację pogranicza Polski i Białorusi, stąd obecność w nim tekstów polsko-, białorusko-, ukraińsko- i rosyjskojęzycznych.

Część pierwszą otwiera blok trzech artykułów poruszających problematykę folkloru, etnokultury muzycznej i filozofii życia odzwierciedlonej w pieśniach.

W artykule Лидии А. Захарчук, Алексея М. Захарчука (Брест) pt. *Музыкальная этнокультура Брестчины: эстетический аспект, традиционные особенности и современная исполнительская интерпретация* poruszono m.in. kwestię konieczności zbadania muzycznej etnokultury we współczesnym społeczeństwie, jej znaczenia w kształtowaniu cech moralnych człowieka, jego kultury estetycznej. Autorzy analizują wzajemne powiązania twórczości ludowej regionu brzeskiego i tradycji etnokulturowej terenów przygranicznych, podkreślają cechy wartościujące doroczniej rodzinno-obrzędowej kultury, folkloru dziecięcego, w których znalazły swoje odbicie koloryt narodowy i osobliwości ludowe.

Jan Adamowski (Lublin) w artykule *Folklor na wschodnim pograniczu kulturowym* mówi o różnorodności badanej problematyki, wskazuje kilka zasadniczych zjawisk, takich jak obecność utworów i gatunków charakterystycznych dla danego terenu, społeczną otwartość ludności wschodniej Lubelszczyzny na obrzędowy repertuar o proveniencji wschodniej, zjawisko stopniowalnej przyswajalności języka i tekstów, ogólny stan zachowania folkloru na pograniczu kulturowym.

W artykule *Философия жизни и ее отражение в песнях пограничья XIX–XX вв. (на примере песен Малоритского района Брестской области)* Мария П. Жигалова (Брест) podjęła problematykę filozofii życia, wartości kulturowanych przez ludzi pogranicza odzwierciedlonych w pieśniach wykonywanych na polsko-białoruskim pograniczu w różnych językach słowiańskich.

Kolejną część tworzy pięć tekstów omawiających twórczość pieśniową różnych regionów Słowiańszczyzny. Нина М. Борсук (Брест) w tekście *Характэро пачуцця і дум: далучэнне да песеннай спадчыны Камянеччыны* skupiła się na analizie wartości tradycyjnej kultury ludowej odzwierciedlonej w pieśniach mieszkańców Kamieniecczyzny.

Tytuły kolejnych artykułów wyraziście sygnalizują badaną przez ich autorów problematykę: Jadwiga Kozłowska-Doda (Lublin) *Osobliwości pieśni pogrzebowych z Dubicz Cerkiewnych na Białostocczyźnie (na tle polsko-białoruskiego pogranicza etnolingwistycznego)*, Лариса В. Лаурэнка (Брэст) *Песни “каляндарнага цыкла” (гадавога земляробчага круга) жытарау Палесся у 20–30-я гг. XX ст.*, А. Dudek-Szumigaj (Lublin) *W tej kołodzie kto dziś będzie, każdy się ucieszy, czyli uwagi o pieśniach w obrzędzie kołędowania na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim*, Мария П. Жигалова (Брест) *Современное полиэтническое песенное творчество Малоротчины: теоретическое осмысление и роль в мультикультурном социуме*.

Ostatni blok sześciu artykułów jest poświęcony różnym aspektom leksyki polsko-wschodniosłowiańskiego pogranicza. Pieśni ludowe pogranicza Polski i Białorusi znakomicie dokumentują złożoną sytuację językową tego terenu. Autorzy poszczególnych tekstów w sposób mniej lub bardziej szczegółowy dokonują analizy zasobów słownictwa gwarowego. Blok ten tworzą artykuły: Halina Pelcowa (Lublin), *Leksyka kresowa północno-wschodniej Lubelszczyzny i jej odzwierciedlenie w pieśni ludowej*, Feliks Czyżewski (Lublin), *Mowa regionu w świadomości mieszkańców pogranicza Polski i Białorusi (w świetle wypowiedzi ludności południowego Podlasia)*, Федор Д. Клімчук (Мінск) *Гаворкі Берасцейскай вобласці*, Ина А. Швед (Брэст) *Песенны код каравайнага абраду Брэстчыны*, Ольга Б. Переход (Брэст) *Оценочная лексика в песенной народной поэзии на материале песен Каменецкого района Брестской области*, Зоя М. Запка (Брэст) *Семантыка стылістычная адметнасць кацядных песень Камянеччыны*.

Чęść artykułową zamyka tekst Марыі С. Кавалевіч (Брэст) pt. *Змест, сродкі і метады народнай педагогікі у песеннай творчасці Берасцейшчыны*. Na podstawie twórczości pieśniowej z obwodu brzeskiego Autorka podjęła próbę ustalenia istoty pedagogiki ludowej, przejawiającą się w trosce ludu o zdrowie młodego pokolenia, jego wychowanie moralne oraz wychowanie w szacunku do pracy.

Drugą zasadniczą część tomu stanowi *Śpiewnik* – wybór ponad 80 tekstów folkloru pieśniowego (z nutami) wyselekcjonowanych z bogatego materiału terenowego zebranego po obu stronach granicy. Pieśni zanotowane przez L. Zacharczuk (w latach 1994–2014) po stronie białoruskiej można podzielić na następujące działy: dziecięcy folklor muzyczny, pieśni rodzinno-obrzędowe i społeczne, doroczne pieśni obrzędowe. Bogatą problematykę prezentują pieśni zebrane po polskiej stronie granicy. A. Dudek-Szumigaj, K. Skurska i N. Mazurek (w latach 2014–2015) zapisały:

pieśni społeczne, pieśń pasterską, pieśń żołnierską, pieśni miłosne, pieśni weselne, pieśni pogrzebowe, kołysankę, kolędy i pastorałki.

Ponadto w tomie zamieszczono *Sprawozdanie z projektu pt. „Gdzie bije źródło... Kultura muzyczna pogranicza Polski i Białorusi*, sześć fotografii dokumentujących działania organizowane w ramach realizacji wymienionego projektu oraz *Informacje o autorach*.

Redaktorzy zadbali o stronę merytoryczną i formalną. Tom zredagowany starannie, trudno dopatrzeć się w nim jakichkolwiek uchybień. Zamieszczone na początku artykułów streszczenia w języku polskim/białoruskim i angielskim od razu przybliżają tematykę danego artykułu.

Słowa uznania należą się pomysłodawcom i realizatorom przedstawionego projektu, organizatorom wspomnianych konferencji, redaktorom tomu i autorom artykułów, a szczególnie tym osobom, które uczestniczyły we wszystkich wymienionych typach działań.

Materiały zebrane w tomie dokumentują fenomen kulturowy polsko-białoruskiego pogranicza utrwalony w bogactwie różnorodnej twórczości pieśniowej.

Aby zachęcić do lektury recenzowanej publikacji, warto przytoczyć zamieszczony na okładce fragment recenzji „(...) Tom może być wykorzystywany przez lingwistów, folklorystów, etnografów, kulturoznawców oraz tych wszystkich, którzy interesują się problemami pogranicza i pograniczności zwłaszcza w sferze językowej i kulturowej. Pieśń (...) dobrze odzwierciedla procesy interferencji, zapożyczeń, asymilacji, ogólniej mówiąc, wpływy sąsiadujących etnosów, wzajemne pożyczki i twórcze czerpanie z duchowej skarbnicy sąsiada”.

*Leonarda Dacewicz
Białystok*

DOI 10.15290/sw.2016.16.32

Wałentyna Sawczyn, *Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу*, Wydawnictwo Latopis, Lwów 2014, ss. 374.

Recenzowana książka w historii literatury ukraińskiej należy do nielicznych publikacji przedstawiających w sposób rzetelny, uporządkowany i przejrzysty osobę i artystyczny dorobek genialnego ukraińskiego tłumacza, pisarza, językoznawcy, krytyka i leksykologa, Mykoły Łukasza. Zwraca też uwagę na jego przekłady, a także zastosowane przez niego strategie translatorskie. Praca jest monografią mało poza Ukrainą znanego, lecz wybitnego twórcy i mieści się w klasycznym nurcie badań historyczno-literackich uwzględniających specyficzny kontekst kultury ukraińskiej – kolejne próby europeizowania macierzystej literatury, tym razem poprzez „politykę translatorską”, z uwzględnieniem wszystkich ograniczeń sowieckiego reżimu, w którym żył i próbował konfrontować własną literaturę. Do tej pory na gruncie ukraińskim nie ukazała się żadna tak profesjonalna i kompletna publikacja, traktująca o dorobku M. Łukasza. Można wymienić obszerny dwutomowy zbiór